L'oncle Vània: fitxa pedagògica

L'autor

Antón Paulovitx Txèkhov va néixer a *Taganrog*, port de la mar d'*Azov*, el 7 de gener de 1860. Era el tercer fill d'una família de comerciants, que es van arruïnar qual ell tenia setze anys.

La família es traslladà a *Moscou* on **Txèkhov** ingressà a la Facultat de Medicina. Als vint anys publicà el primer conte i començà a col·laborar en diverses revistes. El 1884 es llicencià, passà a exercir a diversos pobles i publicà el seu primer llibre, ***Els contes de Melpòmene***. Durant els anys següents aparegueren nous reculls narratius, col·laborà al diari ***Novoié Vremia*** i rebé el ***Premi Puixkin***. El 1887 estrena la seva primera obra teatral, ***Ivanov*****,** al *Teatre Korch de Moscou*, que serà reestrenada dos anys després amb gran èxit al *Teatre Alexandre de Petersburg.*

Després d'una sèrie de viatges per tot l'Imperi Rus i per l'estranger compra una propietat propera a *Moscou, Melikhovo*, i la seva activitat mèdica, social i literària esdevé molt intensa. El 1894 es comença a declarar la greu malaltia pulmonar que arrossegarà la resta de la seva vida i també comencen a aparèixer noves generacions literàries que el marginen.

El 1896 estrena ***La gavina*** al *Teatre Alexandre* i fracassa. Un any després sofreix una greu hemoptisi i, un cop guarit, fa un nou viatge per Europa. El 17 d'octubre de 1898 ***La gavina***, en un muntatge del nou *Teatre d'Art de Moscou*, dirigit per **Constantin Stanislavki**, obté un gran èxit. A la companyia coneix l'actriu **Olga Knipper**, amb la qual es casarà tres anys després.

El 1899 es ven *Melikhovo* i s'instal·la a *Ialta*, i en aquesta època s'inicia la seva amistat amb **Màxim Gorki**. El 31 de gener de 1901 estrena al *Teatre d'Art* ***Les tres germanes***, i poc després s'agreuja la seva tuberculosi. Amb la seva dona recorre diversos sanatoris. Finalment, el gener de 1904 estrena ***L'hort dels cirerers*** i, ja molt greu, torna a *Moscou*. A l'estiu marxa amb la seva dona *a Alemanya* i el 2 de juliol mor a *Badenwieler*, als quaranta quatre anys.

Es considera a **Txèkhov** un dels patriarques del conte. Fou mestre en el tacte emocional i el dibuix dels personatges, amb gran cura crítica d'uns textos impregnats de sensibilitat i sentit de l'humor. A partir de temes de la vida

quotidiana, va fer un retrat del pathos de la vida russa anterior a la revolució de 1905: les vides inútils, tedioses i solitàries de persones incapaces de comunicar-se entre elles i sense possibilitat de canviar una societat que sabien malgirbada. En gran mesura, a ell es deu el relat modern en el què l'efecte depèn més de l'estat d'ànim que de l'argument. Les seves narracions, més que tenir un clímax i una resolució, són una disposició temàtica d'impressions i idees. Les seves obres dramàtiques, igual que els seus relats, són estudis del fracàs espiritual d'uns personatges immersos en una societat que es desintegra. Per presentar aquests temes, desenvolupa una nova tècnica dramàtica que va batejar com «acció indirecta»: dissecciona els detalls de la caracterització i la interacció del personatges més que l'argument o l'acció directa. Molts esdeveniments dramàtics importants tenen lloc fora de l'escena i el que es deixa de dir és sovint més important que les idees i sentiments expressats.

L'obra i el tema

Tots els personatges que apareixen a ***L'oncle Vània***, d'**Anton Txèkhov**, porten una vida que els fa ser infeliços de manera constant, molt allunyada de la que sempre han imaginat com a ideal. Als uns, els hi ha arribat la vellesa com un mostrari de decepcions i fracassos. Als altres, que encara són joves, també els espera una fi plena d'acceptacions i rendicions, com d'una mort en vida. Tot plegat, un clima d'ofegada certesa i estoïcisme terrible, més propi potser del món urbà que no pas del rural. És difícil assenyalar l'exacta modernitat de ***L'oncle Vània***: potser hi té a veure la plasmació de certs sentiments universals, o l'etern precipici que a tots se'ns obre a l'hora d'acceptar la frontera entre realitat i desig, o la fosca desesperança del que, amant de la natura i l'ecologia, viu sabent que la civilització a la qual pertany acabarà per destruir tot allò que ell estima.

Els personatges de l'obra, però, no són només els que s'esvaeixen en la melangia. Els trets fonamentals de tot text dramàtic (acció, diàlegs, temps i espai), també hi estan esmorteïts. On és l'acció? Res sembla passar a ***L'oncle Vània***. I ho sembla perquè realment és així. En la proposta de **Joan Ollé**, seiem durant dues hores i veiem com tot plegat és un no res. Un espectacle on els personatges ens expliquen les seves insatisfaccions, les seves frustracions i que, quan aixequen una mica el cap, ho fan per no saber on mirar. Les seves il·lusions són miratges. I ells no estan disposats a caminar enmig del desert. Fins i tot el tret de **Vània** contra **Serebriakov** acaba per enfonsar-se en un món de passivitat. Els personatges parlen en soliloquis, sords a qualsevol intervenció aliena. Quan l'obra acaba, un no sap si han passat deu, o cent minuts: no estem davant d'una ordenació clàssica de plantejament, nus i desenllaç. Tot és un discorre indiferent i indolent del temps. L'espai de **Jon Berrondo** reflexa un lloc tancat, tranquil i poc significatiu amb l'enorme presència d'un paller que tot ho veu i tot ho immobilitza, com si fos una barreja de muntanya i gegant.

Diu **Andres Trapiello** que ***L'oncle Vània*** *és una petita, poètica i miraculosa peça de rellotgeria on la trama, les idees i els sentiments semblen anar encaixant amb la facilitat que només trobem als versos dels més grans poetes*.

La trama

L'oncle Vània *(Escenes de la vida rural en quatre actes)* situa la seva acció a una finca rural d'una família aristocràtica, mig empobrida, de la Rússia del s.XIX, on viuen i treballen l'oncle **Vània** i la seva neboda **Sònia,** amb d'altres bracers. Un dia indeterminat, arriba el professor **Serebriakov,** ja jubilat i amargat, i la seva bella i jove esposa. Els nou-vinguts alteren notablement la rutina de vida de la finca.

L'aparició de **Ielena** provoca angoixa entre tots, obligant tothom a prendre consciència de la trista realitat personal de cadascú. **Astrov**, el metge rural, s'enamora perdudament de **Ielena**, deixant de banda totes les seves activitats per estar al seu costat, veient-se refusat en tot moment. **Vània** també es tan sent frustrat com perdudament atret per la nova senyora. Enmig d'això, **Sònia** se n'adona de la seva poca capacitat d'atracció, patint per la seva passió no corresposta per **Astrov. Ielena** és la darrera salvació per quasi tots, però la mateixa **Ielena** no pot ni salvar-se a sí mateixa. Està casada amb un vell que no estima i no farà res per canviar aquesta situació.

L'obra acaba amb el professor i la seva dona marxant de la finca, deixant les coses més enfonsades que quan hi van arribar.

Propostes didàctiques

A continuació es proposen diferents temes per tal que els professors triïn els més adients: convidem a treballar àrees diverses com la historiografia, el llenguatge, el disseny o la literatura.

Les activitats estan recomanades per tercer i quart d'ESO i els dos cursos de Batxillerat.

Activitat 1 – El doctor Astrov: declaració d'interessos

El següent fragment correspon a un diàleg de presentació entre **Astrov** i **Ielena.** Llegeix-lo i realitza després els exercicis que hi trobaràs al final.

IELENA ANDRÈIEVNA: Ja m'han dit que vostè estima tant els boscos. Evidentment és un manera de ser útil; però no el distreu de la seva vocació veritable? No és metge, vostè?

ÀSTROV: Només Déu sap quina és la nostra vocació veritable.

IELENA ANDRÈIEVNA: I és interessant?

ÀSTROV: Sí, molt interessant!

VOINITZKI, *amb ironia*: Moltíssim!

IELENA ANDRÈIEVNA, *a* ÀSTROV: Vostè encara és jove... Per l'aspecte... sembla tenir 36 o 37 anys... segur que tot això no és tan interessant com vostè diu. Boscos i més boscos, sempre. Trobo que és monòton.

SÒNIA: No, és extraordinàriament interessant. En Mikhaïl Lvovitx planta boscos nous cada any i ja s'ha guanyat una medalla de bronze i un diploma. Procura que ningú no destrueixi els boscos vells. Si l'escolta, veurà com hi està totalment d'acord. Diu que els boscos guarneixen la terra, que ensenyen els homes a comprendre la bellesa i els inspiren estats d'ànim elevats. Els boscos endolceixen el clima. Als països on el clima és més dolç es malbaraten menys forces en la conservació de la natura, i per això l'home també és menys aspre i més tendre; allà les persones són ben plantades, flexibles, s'apassionen fàcilment, tenen una manera de parlar elegant i uns moviments plens de gràcia. Allà floreixen les ciències i les arts. La filosofia no és lúgubre, i el tracte amb les dones és d'una delicada noblesa.

VOINITZKI, *que riu*: Bravo, bravo!... Tot això té una certa gràcia, però és poc convincent; així que (*a* ÀSTROV:) deixa'm, amic meu, continuar cremant llenya a l'estufa i construir amb fusta els meus corrals.

ÀSTROV: A les estufes també hi pots posar torba i els corrals els pots construir de pedra. Admeto que els boscos es poden talar per necessitat, però per què exterminar-los? Els boscos de Rússia tremolen sota la destral, moren milers d'arbres, desapareixen caus d'animals i nius d'ocells, els rius baixen plens de fang i s'assequen, es perden sense remei paisatges meravellosos, i tot això perquè l'home, mandrós, no és capaç 'ajupir-se i collir de terra el combustible que

necessita. (*A* IELENA ANDRÈIEVNA: No és així, senyora? S'ha de ser un bàrbar sense ni un bri de seny per cremar tota aquesta bellesa en una estufa, per destruir coses que no podrem reconstruir. A l'home li són donats la intel·ligència i l'impuls creador per incrementar allò que ha rebut, però fins ara no ha creat res, només ha destruït. Cada vegada hi ha menys i menys boscos, els rius s'assequen, la caça desapareix, el clima s'altera, i cada dia la terra es torna més pobra i més lletja. (A VOINITZKI:) Tu em mires amb posat irònic, i tot això que dic et sembla poc seriós i ... i potser realment és una bajanada, però quan passo pel davant dels boscos que he salvat de la destral, o bé quan sento la remor del meu bosc jove, del bosc que he plantat amb les meves mans, m'imagino que el clima està una mica sota la meva influència, i que si l'home és una mica més feliç d'aquí a mil anys, també serà una mica per causa meva. Quan planto un arbrissó, i veig després com verdeja i s'inclina sota el vent, la meva ànima s'omple d'orgull i jo...

Veu el TREBALLADOR *que porta una copeta de vodka en una safata.*

Tanmateix... (*beu*) me n'haig d'anar. Potser tot plegat és una ridiculesa... Ha estat un honor! Adéu-siau! (*Va cap a la casa.*)

A partir d'aquest diàleg, com t'imagines tu que és el doctor **Astrov**? Et sembla que demostra un compromís? Per què?

Pensa en els altres personatges. Tenen un rol moral? Són bons o dolents? Raona les teves respostes.

Literatura: cerca els trets fonamentals del Romanticisme Subjectivista i del Realisme Social. Per què sorgeixen aquests moviments? En quin grup hi posaries **Txèkhov**?

Activitat 2 - <u>Espai teatral: escenografia i disseny</u>

Jon Berrondo, escenògraf de ***L'oncle Vània***, ha triat una proposta escenogràfica prou nova i sorprenent. Després de veure l'obra, respon les següents preguntes:

- Per què creus que s'ha triat una escenografia com aquesta? Què significa el paller? Per què sembla engolir alguns dels mobles?
- Pensa en l'obra i mira de recordar quants colors hi surten a escena (mobiliari, vestuari). Són freds o càlids? Per què?
- Si ***L'oncle Vània*** es traslladés a avui dia, on creus que es produirien les principals escenes de l'obra?
- Quins recursos ha emprat l'escenògraf? La sala Fabià Puigserver pot tenir distribucions molt diverses. Com haguessis dissenyat tu l'espai d'escena? Fes una proposta.

Activitat 3 **–** **Comentari de text**

Llegeix el següent article. És un article de **Julie Sermon**, responsable de la dramatúrgia de la versió de **L'oncle Vània** del Teatre Lliure.

*Dius **Txèkhov** i d'immediat desfila tota la imatgeria naturalista: la subtilitat dels sentiments, la justesa dels ambients, escenes de vida escenes de família escenes de camp, ah els turments, ah la nostàlgia, ah, també, les embranzides apassionades, els atacs de bogeria. Els personatges txekhovians tenen el seu lloc predilecte: la hisenda - familiar, aïllada, rural - l'huis clos com a condició teatral propícia a tots els desbordaments. Perquè l'autèntic tancament és sempre mental: per a cadascun dels protagonistes tot es juga dins un triangle que els fa rebotar sense aturador des de les aventures somniades a les aventures fallides, de les aventures fallides a les aventures penedides, de les aventures penedides a les desitjades. L'oncle Vània, evidentment, no defuig pas la regla.*

Situació: Serebriakov, un antic professor que es té per eminent ha decidit viure la jubilació a la hisenda de la seva primera esposa. Va acompanyat per la seva nova, jove i bonica esposa, Ielena. La seva arribada pertorba els hàbits de la hisenda, fins aleshores explotada per Vània, el seu cunyat, i Sònia, la filla del primer matrimoni. Dos móns que es troben i el funcionament dels quals ben aviat resulta incompatible: d'una banda, el luxe de l'ociositat, el desinterès egoista de la vida intel·lectual; de l'altra, la consciència pietosa del deure i de la feina de cada dia. Aquests dos tipus d'existència haurien pogut cohabitar mantenint-se estancs l'un respecte a l'altre; el problema és que Ielena acaba centrant l'atenció de tots els homes de la hisenda, creant interferències contranatura i desencadenant intrigues sentimentals en cascada, que faran esclatar en mil bocins tot l'edifici de les relacions convencionals. I és precisament en l'orquestració minuciosa d'aquesta desfeta que Txèkhov supera el naturalisme.

La construcció de L'oncle Vània no és psicològica: si tractes d'explicar-te els personatges, d'entendre les raons profundes que els duen a actuar com ho fan, les intencions que els fan dir el que diuen, et trobes ràpidament confrontat a una successió d'enigmes i de contradiccions que, certament, devien desanimar el mateix Stanislavski. L'única lògica de l'obra és la de l'escriptura, que és d'ordre cinematogràfic i musical. Cinematogràfica d'una banda, en el sentit que Txèkhov escriu a través de "plans": panoràmica, en la qual l'autor submergeix els seus personatges en una atmosfera quasi expressionista; pla general, en què l'escriptura s'estreny al voltant d'un duo, enquadrament més particular d'un personatge, sense preocupar-se més dels que són al seu voltant –tanmateix ben presents, però deixats de banda provisionalment per l'escriptura; tècnica generalitzada del camp / contracamp, coreografia dels cossos que passen per desaparèixer immediatament, que permeten el pas d'una seqüència a una altra en fos encadenat. Aquesta arquitectura secreta de l'obra és el que permet que tots els personatges es mantinguin junts, quan tot tendeix a l'explosió.

El segon principi ordenador és musical, en el sentit, en aquest cas, que ***Txèkhov*** *escriu a través de "moviments": L'oncle Vània es compon per contrapunts, variacions sobre el mateix tema, i requereix una gamma variada de tonalitats –el melodrama i la ironia, el tràgic i el grotesc, el vodevil i el jansenisme- juxtaposats sense transició amb l'afegit de tot de ruptures amb la versemblança psicològica. Sovint sense relació amb allò que precedeix i allò que segueix, cada moment és un teatre en ell mateix, que té el seu propi ritme, les seves pròpies regles de joc – i d'escolta. Aquesta plenitud de l'instant fa que, finalment, el temps de L'oncle Vània sigui un temps suspès: temps del somni per a uns, d'un malson per als altres, cadascú juga el paper que li ha estat impartit, sense creure-hi necessàriament fins al final i tenint clarament consciència que, de tota manera, no li serà possible de canviar-lo. El temps que succeeixi un drama, entre Marivaux i Bernhard, i les coses podran reprendre el seu curs; però mai més res no serà com abans.*

Busca el significat i explica la diferència entre les següents paraules:

- Melodrama
- Ironia
- Tràgic
- Grotesc
- Vodevil
- Jansenisme

Qui va ser **Pierre C. De Marivaux**? I qui va ser **Thomas Bernhard**? Descriu les característiques de les seves obres.

Ara que has investigat una mica, fes un comentari de text.

Activitat 4 **– <u>La Rússia de Txèkhov</u>**

En sintonia amb la realitat social russa de l'època, **Txèkhov** va crear uns personatges inserits a un context en el que l'antiga classe aristocràtica, perduts el poder i la realitat, es consumia de mica en mica enfront dels dictats de la nova classe emergent: la burgesia.

La Rússia de la segona meitat del s XIX, convulsa per la constant agitació político-social que acabaria en la revolució, prenia consciència de la seva història nacional de la mà d'un grup d'intel·lectuals liderats per **Putxkin, Tolstoi, Dostoievski** i **Txèkhov**; I al mateix temps, era protagonista d'un canvi profund que amenaçava destruir les bases del sistema tradicional.

El 1861, sota el regnat del tsar **Alexandre II**, s'havia decretat l'abolició de la servitud. Els antics mujiks esdevenen homes lliures; Obligats a treballar pels seus propis mitjans, comencen a formar una baixa burgesia concentrada en el camp i en els reductes obrers de Petersburg i Moscou. Les rígides estructures de la noblesa es veuen sacsejades per una classe que comença a interactuar, els límits es desdibuixen i el conflicte es fa fort entre els hereus d'un ordre creat en la sang i els representants d'una nova forma de viure regit pel treball i el sacrifici.

Txèkhov és, doncs, protagonista i privilegiat espectador del canvi que s'operava a Rússia i va saber plasmar les fluctuacions d'un país que caminava lentament vers la modernitat i la industrialització.

A continuació tens dates que marquen fets rellevants de la història de Rússia, entre la Revolució Francesa i la Soviètica. Dintre d'aquest parèntesi, el s XIX rus és el gresol indispensable per entendre els fets de 1917. Documenta't en la història de Rússia i explica breument quins fets van passar en les dates destacades. Relaciona-hi els noms.

1789 – Revolució francesa – Catalina la Gran - Lliberalisme

1812 – Napoleó – Incendi a Moscou

1825 - Desembristes

1854 - La guerra de Crimea

1861 - Decret d'Alexandre II

1894 - Nicolás II

1905 – Revolució – Constitució - Assemblea

1917 - La Revolució de Febrer - 25 d'octubre – 16 de novembre

teatre lliure

montjuïc

SALA FABIÀ PUIGSERVER
DEL 4/11 AL 12/12 DE 2004

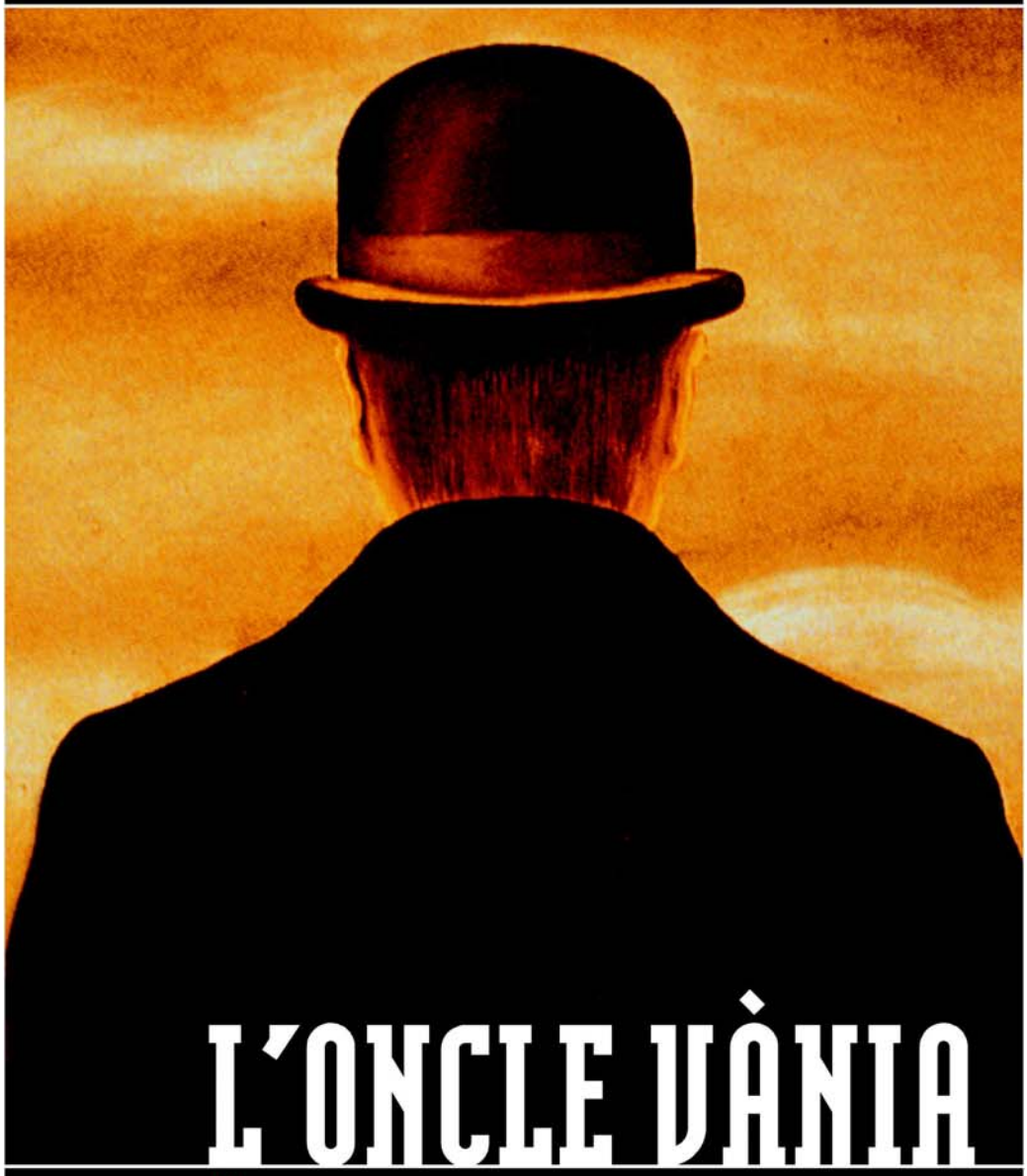

L'ONCLE VÀNIA

D'
anton p. txèkhov

DIRECCIÓ
joan ollé

CADA MIÉRCOLES,
SUBTÍTULOS EN CASTELLANO E INGLÉS
EVERY WEDNESDAY,
ENGLISH AND SPANISH SUBTITLES

1
ANTON
TXÈKHOV
ANYS

www.teatrelliure.com

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Institut de Cultura

Ajuntament de Barcelona
Barcelona
Àrea de Cultura

Catalunya Cultura

TV3

el Periódico

ccc ENTRADA
Centre Catalunya